

řečené, a mají tak pouze funkci jakési implicitní konfrontace středověkých a moderních postojů k tématu.

Ačkoli je téma zvolené Beátou Pintérovou zajímavé a nosné, autorčino zpracování nedokázalo využít potenciál, který se v něm skrývá.

VOJTĚCH BAŽANT

EDICE A POMOCNÉ VĚDY HISTORICKÉ

Stanislav PETR, *Výzkum rukopisných bohemik v římských knihovnách Angelica, Corsiniana a Vallicelliana*, Historický ústav AV ČR, Praha 2014 (= Acta Romana Bohemica 2)

169 s., ISBN 978-80-7286-238-2

Stanislav Petr je plným právem řazen mezi nejvýznamnější kodikology druhé poloviny 20. století. Jeho četné knižní a časopisecké práce zpřístupnily dalšímu bádání velké množství středověkých i novověkých rukopisů takřka po celé Evropě. Dokázal využít i „šeststí v nešeststí“ a během několikaletého uzavření Vatikánské knihovny systematicky probádal další významné římské knihovny, Angelica, Corsiniana, Vallicelliana a Casanatense. Předložená publikace plnohodnotně shrnuje výsledky tohoto průzkumu, uskutečněného díky podpoře Českého historického ústavu v Římě v letech 2008–2009, a zpřístupňuje celkem 59 rukopisů nejen jazykově českých, ale také kodexů vzniklých na území Čech, Moravy a Českého Slezska. Do publikace byly rovněž zahrnuty ty originály, které se bezprostředně dotýkají českého prostředí a jeho historie, politických, náboženských, kulturních a jiných reálií.

Samotnému katalogu předchází rozsáhlý úvod. Vedle okolností a dějin zpracování sledovaného rukopisného materiálu Petr přibližuje dějiny Českého historického ústavu v Římě. V následující části přistupuje k zajímavému, byť zkrácenému popisu jednotlivých knihoven, a to včetně jejich lokací a základních praktických informací. Kromě dějin knihoven a fondů jsou uvedeny shrnující odkazy na analogové katalogy fondů, v tištěné i rukopisné formě. V tomto směru bych si dovořila vznést menší výtku. Analogové soupisy jsou jistě nedílnou součástí práce každého odborníka, leč bylo by vhodné uvést i internetové odkazy

na jednotlivé knihovny. Jistě by se hodily také alespoň stručné informace o stavu digitalizace v těchto knihovnách. Formou krátkých zpráv autor dále uvádí, v jaké formě je fond přístupný a jaké okruhy bádání zhruba přináší. U každé knihovny jsou zvýrazněny nejzajímavější rukopisy, ať už z hlediska chronologického, faktografického nebo významově dalšího. Úvod doplňuje seznam pramenů a literatury od nejstarších fází zpracování bohemik (tj. od Josefa Dobrovského) až po moderní literaturu. Citovaná literatura je čistě výběrová a jistě by bylo možné uvádět další tituly vztahující se k tématům dle jednotlivých rukopisů. Pro případné zájemce mají největší váhu především tištěné katalogy jednotlivých knihoven a tituly k jednotlivým rukopisům s další citovanou literaturou.

Katalog je rozčleněn podle čtyř výše jmenovaných knihoven. Jednotlivé záznamy byly zpracovány na základě *Zásad popisu rukopisů*, stanovených Komisí pro soupis rukopisů k roku 2009. Jisté odchylky jsou patrné především u novodobých rukopisů, u kterých bylo nutno korigovat popis dle funkčních hledisek. Drobné odchylky jsou také patrné v případě materiálu archivní povahy (přepisy listin, po případě jejich registry, aj.). Záhloví v souladu se *Zásadami* nabízí zkrácené informace k dataci, provenienci, psací látce, foliaci a rozměru každého rukopisu. Následuje rozsáhlejší popis vnějších znaků (tj. filigránů, foliace/paginace, písma, notace, výzdoby, vazby, záznamu signatur, razítek a vlastnických poznámek). Vnitřní znaky jsou uvedeny ve formě zkrácených analytických popisů, u přepisů listin jsou doplněny rozsáhlejší úvody a závěry s kontrakcí prostředních částí. Analytický popis uzavírají odkazy na edice a prameny, případně základní literaturu, ve které je rukopis citován. Sledované popisy jsou velice pečlivé a kvalitní, jen v jednom jediném případě (s. 112) by bylo vhodné popis doplnit.

Jako první je uvedena knihovna Angelica. V jejích půvabných historických interiérech autor našel největší množství rukopisů spadajících do kategorie bohemik (celkem 24). Zmínit je třeba především rukopis z počátku 15. století se sbírkou kázání, texty sv. Augustina a sv. Alberta Velikého a hlavně opisem kázání mistra Matouše z Krakova proneseného na synodu v Praze 1381. V části věnované popisu fondu knihovny Corsiniana upozorňují na poutavý popis dějin knihovny, fondu a především budovy knihovny. Ostatně podobné popisy běžnou součástí katalogů nebývají, ačkoli mohou napovědět mnohé k dějinám jednotlivých sbírek. Uvedená skutečnost je o to důležitější, že v tamějších prostorách dožila švédská královna Kristina, v jejíž sbírce se nacházela mnohá bohemika. V samotné Corsinianě bylo

vytipováno celkem 16 rukopisů, z nichž je třeba zmínit především nejstarší rukopis ze 14. století a mladší rukopisy s díly Turrecramata, Caraffy a mnohých jiných.

Dalších 14 rukopisů bylo nalezeno ve fondech knihovny Vallicelliani, kde je dle autora uloženo větší množství pozoruhodných listin. Případný průzkum ale ztěžuje nedostatečné množství dostupných tištěných katalogů. Rekatalogizace rukopisných katalogů probíhá pomalu. Jediným středověkým bohemikem je Kronika Martina Opavského, mimo dalších stojí za povšimnutí několik rukopisných opisů listin římských císařů a českých králů. Autor uvádí stručné informace také ke knihovně Casanatense včetně popisu jediného rukopisu z jejich fondů. Díky časové tísní se nepodařilo podniknout rozsáhlejší průzkum, který by si tato knihovna jistě vyžádala. Leč rukopis s díly Piccolominiho je v české literatuře dostatečně znám.

Publikace je doplněna o stručný rejstřík osobních jmen a zeměpisných názvů v českém jazyce a resumé v angličtině a italštině. Jisté zpestření přináší černobílé fotografie jednotlivých studoven a také z citovaných rukopisů. Jedinou slabinou knihy je malé ukotvení v současné „digitální“ éře, to je na druhou stranu vyváženo kvalitními popisy, dostatečnou pramennou i publikační základnou a zajímavými popisy jednotlivých dějin knihoven a fondu.

RENÁTA MODRÁKOVÁ

Oldřich z Etzenbachu: Vilém ze země Slovanů. Epos z konce přemyslovského věku, překlad, úvodní studie a komentáře Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Praha, Argo 2015 (= Memoria medii aevi 22; Litteraria et poetica 1)

340 s., ISBN 978-80-257-1671-7

Dvorský epos Vilém ze země Slovanů (*Wilhelm von Wenden*), vydaný nyní poprvé v úplném českém překladu, představuje pozoruhodné dílo německojazyčné středověké literatury úzce spjaté s naším územím. Jeho autor Oldřich z Etzenbachu (Ulrich von Etzenbach) byl významným epickým básníkem působícím na královském dvoře posledních Přemyslovců. Práci na rozsáhlém dvorském eposu z okruhu antických látek o Alexandru Makedonském (*Alexander*) započal v sedmdesátých letech 13. století se zřetelnou vazbou na panování a prezentaci i legitimizaci

politických ambicí Přemysla Otakara II. Dílo čítající 28 tisíc veršů bylo ovšem dokončeno až za vlády Václava II. Z pozdějšího období, snad z poloviny devadesátých let 13. století, pochází nedokončený „Dodatek k Alexandreidě“ (*Alexander-Anhang*) o 2100 verších určený primárně pro šlechtické prostředí a věnovaný Boreši II. z Rýzmburka.

Mezi těmito dvěma díly, zřejmě na začátku devadesátých let 13. století, vytvořil Oldřich z Etzenbachu epos o slovanském knížeti Vilémovi v rozsahu 8358 veršů, oslavující četnými náznaky i explicitními zmínkami krále Václava II. a jeho manželku Gutu Habsburskou. Žánrové zařazení tohoto básnického textu není jednoduché, spojují se zde rysy dvorského románu (rytířské činy, dvorská – vzdálená – láska ústředních postav Viléma a jeho manželky Bene), dále rysy křesťanské legendy (pouť původně pohanského panovníka v přestrojení do Svaté země, dosažení křtu, obrana křesťanů v čele rytířských bojovníků, závěrečné pokřtění kněžny Bene, jejich rodičů i všech obyvatel Vilémových panství; dále opakované doklady mariánské úcty), přítomna je i didaktická rovina zahrnující jednak otázky ideální podoby vládnutí, jednak oblasti křesťanské věrouky; konečně nelze opominout primárně zábavní funkci četných motivů a linií děje (oddělené strastiplné osudy obou hlavních postav a jejich dětí po odloučení; hledání, nevědomá setkání až po závěrečné rozuzlení a shledání). V perspektivě kulturní historie a dějin mentalit představují cenný materiál autorova líčení dvorského prostředí, způsobů jednání, rituálů, výrazně akcentovaných dvorských slavností, turnajů apod. Pozornost zasluhují i prezentované ideální představy o vládě a rolích panovníka včetně možných přesahů do dobově aktuální politiky Václava II. Příznačné nemají např. motivy bojů tak důležité postavení (konkrétně ve srovnání s autorovou *Alexandreidou*, koncipovanou s ohledem na Přemysla Otakara II.), naopak nabývá na významu v jistém smyslu konciliantní politika, dokonce je opakovaně zmiňována zásadní role nešlechticů, měšťanů, pro zdárný výsledek politických jednání. Za pozornost stojí i podání hlavní hrdinky coby ideální panovnice (v nepřítomnosti mužského vládce). S ohledem na naznačené aspekty je nutno ocenit zpřístupnění Oldřichova eposu širší odborné i zainteresované laické veřejnosti.

V překladu Dany Dvořákové-Malé byla zvolena méně formální stylizace s důrazem na obsahovou srozumitelnost, čtivost a relativní formulační přirozenost a nenucenost (jen s menšími licencemi v rovině slovosledu, obecné syntaxe, ojedinele lexika). V této souvislosti je také